Lausunto
18.3.2025

Liikenne- ja viestintävaliokunnalle

KAA 7/2024 vp: Yle kuriin nyt!

Medialiitto kiittää liikenne- ja viestintävaliokuntaa mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto valiokunnalle kansalaisaloitteesta KAA 7/2024 vp: ”Yle kuriin nyt!” (”kansalaisaloite”). Esitämme kunnioittavasti huomiomme asiassa erityisesti kotimaisen media-alan elinvoiman ja kansalaisten sananvapauden näkökulmasta.

Pääviestit

- Kansalaisaloite kiinnittää eduskunnan huomiota oikeisiin asioihin.
- Yleisradion rahoitusta olennaisempaa on Yleisradion tehtävän tarkempi määrittely.
- Hyvin olennaista on myös Yleisradion valvonnan saattaminen yhtiöstä riippumattomaksi.
- Yleisradion tulisi olla nykyistä selvästi avoimempi ja julkaista laajemmin tietoja kuluistaan.
- Suomen perustuslaki tai eurooppalainen medianvapausasetus eivät pakota kasvattamaan Yleisradion rahoitusta.
- Median tukeminen Suomessa on käytännössä valitettavasti vain Yleisradion tukemista.
- Suomen perustuslaki ja eurooppalainen medianvapausasetus velvoittavat Suomea harjoittamaan mediapolitiikkaa, joka edistää myös yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden elinvoimaa.
- Yleisradion vastaavien toimittajien vapaat julkaisupäätökset ja riippumattomuus poliittisesta tai muusta ulkopuolisesta painostuksesta on turvattava.

Yleisradion rahoitusta olennaisempaa on Yleisradion tehtävän tarkempi määrittely

Yleisradioyhtiön tulee keskittyä julkisen palvelun ydintehtävään. Verorahoitus on ohjattava yhteiskunnallisesti merkitykselliseen yleisradiotoimintaan. Yleisradion tulisi hoitaa erityisesti sellaisia yhteiskunnan sisältötarpeita, joita ei maamme mediamarkkinalla täytetä ilman julkista tukea.

Medialiiton mukaan on ensisijaista, että Yleisradio luopuu viipymättä sellaisista tekstimuotoisista verkkoartikkeleista, joilla ei ole EU-sääntelyn ja yleisradiolain edellyttämää liityntää liikkuvan kuvan tai äänen julkaisuihin. Näin säästetään kustannuksia ja vältetään Suomen ja Yleisradion toiminnan toteaminen EU:n valtiontukisääntelyn vastaiseksi EU-komission käsittelyssä. Yleisradion laajamittaisella sanomalehtityyppisellä verkkojulkaisulla on tutkitusti merkittävä sanomalehtien tilaamista vähentävä vaikutus.

Medialiitto on valtiontukikantelussaan Euroopan komissiolle 10.9.2024 (”valtiontukikantelu”) kiinnittänyt komission huomiota siihen, että Yleisradio julkaisee edelleen tekstimuotoista verkkosisältöä, joilla ei ole Suomea sitovan EU-sääntelyn edellyttämää läheistä liityntää Yleisradion liikkuvaa kuvaa tai ääntä sisältäviin julkaisuihin. Taloustutkimuksen Medialiiton toimeksiannosta tekemä tutkimus osoittaa, että Yleisradion tekstisisällöt ja sanomalehdet kilpailevat samalla markkinalla ja ovat osin toisilleen vaihtoehtoisia.

Medialiitto pitää tärkeänä, että Yleisradion toimintaa uudistetaan niin, että se osaltaan turvaa suomalaisen moniarvoisen ja monipuolisen mediakentän tulevaisuutta. Etenkin paikallisella ja alueellisella lehdistöllä on korvaamaton merkitys sananvapaudelle, demokratialle ja tiedon huoltovarmuudelle.

Hyvin olennaista on myös Yleisradion valvonnan saattaminen yhtiöstä riippumattomaksi

Yleisradion valvonnasta vastaa tällä hetkellä Yleisradion hallintoneuvosto. EU-sääntely edellyttää, että yleisradioyhtiön valvoja on yhtiöstä riippumaton. Muissa EU-maissa se on yleensä riippumaton valtion viranomainen, mutta Suomessa valvontatehtävää hoitaa Yleisradion oma elin, hallintoneuvosto.

Yleisradion hallintoneuvoston pitäisi samanaikaisesti katsoa Yleisradion etua yhtiönä, määritellä yhtiön strategia ja valvoa, että Yleisradio pysyy tehtävässään – lakia ja EU-sääntelyä noudattaen. Kaksoisroolin vuoksi tehtävä on hallintoneuvostossa istuville kansanedustajille erittäin vaativa. Tehtävä tulisi siirtää yhtiöstä riippumattomalle taholle, esimerkiksi Traficomille tai Kilpailu- ja kuluttajavirastolle.

Medialiitto on valtiontukikantelussaan kiinnittänyt komission huomiota siihen, että Yleisradion julkisen palvelun tehtävän valvonta on Suomessa uskottu yhtiön hallintoneuvostolle, joka on oikeudellisesti ja tosiasiallisesti osa Yleisradion johtoa. Hallintoneuvoston tehtäviin kuuluu esimerkiksi Yleisradion strategiasta sekä talouden ja toiminnan suuntaviivoista päättäminen. Hallintoneuvosto ei siten ole yhtiön johdosta riippumattoman tavalla, jota EU:n valtiontukisääntely edellyttää yleisradioyhtiötä valvovalta elimeltä.

EU:n yleisradiotoimintaa koskeva sääntely edellyttää lähtökohtaisesti, että valvonta uskotaan elimelle, joka on tosiasiallisesti riippumaton yleisradioyhtiön johdosta ja

poliitikoista. Yleisradion toiminnan valvonnalla on keskeinen merkitys yksityisen media-alan ja julkisen palvelun yleisradioyhtiön toimivan rinnakkaiselon varmistamisessa.

Medialiitto pitää tärkeänä, että Yleisradion nykyiseen valvontajärjestelyyn liittyvät epäkohdat korjataan mahdollisimman pian.

Medialiiton valtiontukikantelu on parhaillaan Euroopan komission käsiteltävänä.

Yleisradion tulisi olla nykyistä selvästi avoimempi ja julkaista laajemmin tietoja kuluistaan

Medialiitto katsoo, että parlamentaarisen työryhmän mietinnössä 12.9.2024 (”mietintö”) ehdotetut toimenpiteet Yleisradion avoimuuden lisäämiseksi ovat riittämättömiä varmistamaan, että yhtiön avoimuus ja tietojen julkaiseminen toteutuvat Yleisradiossa myös käytännössä tehokkaasti.

Yleisradiolaissa tulisi todeta, että Yleisradion on julkaistava kalenterivuosittain osasto-, yksikkö- ja aluetoimituskohtaiset henkilöstö- ja muut kulunsa selkeässä ja helposti saavutettavassa muodossa.

Yleisradiolain perusteluissa tulisi tarkemmin avata, mitä avoimuudella ja tietojen julkaisuvelvoitteilla tarkoitetaan. Kysymys on siitä, että Yleisradion toimintaa valvovan tahon on pystyttävä valvomaan analyyttisesti Yleisradion toimintaa ja kuluja ilman, että Yleisradio-yhtiön johto pystyy suodattamaan valvojan saamaa tietoa. Tämä varmistetaan myös julkisuudella siten, että tiedot Yleisradion kuluista julkaistaan niin, että ne ovat helposti kaikkien saatavilla, esimerkiksi Yleisradion verkkosivuilla.

Yleisradiolain yksityiskohtaisiin perusteluihin tulisi kirjata periaate, jonka mukaan Yleisradioilla on velvollisuus julkaista kalenterivuosittain tietoja kuluistaan osakeyhtiölakia (624/2006) ja kirjanpitolakia (1336/1997) laajemmin.

Yksityiskohtaisiin perusteluihin tulisi kirjata tarkemmin kuin mietinnössä ehdotettiin myös seuraavat asiat, jotka Yleisradion tulisi julkaista:

- tiedot Yleisradion henkilöstökuluista, sisältöjen jakelukuluista, digitaalisen palvelukehityksen kuluista ja muista liiketoiminnan kuluista eritellysti Yleisradion organisaation kaikkien kulloistenkin osastojen ja yksiköiden osalta. Osastot kattavat myös Yleisradion tukipalveluista vastaavat osastot kuten Henkilöstö- ja turvallisuus, Viestintä ja brändi sekä Talous;
- edellä kuvatut tiedot eriteltyinä Yleisradion yksittäisten suomen-, ruotsin- ja saamenkielisten alueellisten toimitusten osalta;
- kulut lähtökohtaisesti eriteltynä kululajeittain vastaavasti kuin yhtiön viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen tuloslaskelman eriä koskevissa liitetiedoissa, siltä osin

kuin näin eritellyt kulut ovat kohdennettavissa osasto-, yksikkö- tai aluetoimituskohtaisesti.
- henkilöstökulut eriteltyinä palkkoihin ja palkkioihin, eläkekuluihin sekä muihin henkilösivukuluihin;
- muut liiketoiminnan kulut lähtökohtaisesti eriteltyinä korvauksiin musiikin käytöstä, esitys-, tekijänoikeus- ja uusintakorvauksiin, ohjelmatoiminnan muihin palveluihin, ohjelmatoiminnan muihin kuluihin, jakelukuluihin, teknologiakuluihin, vuokriin ja kiinteistökuluihin sekä muihin kuluihin.

Medialiiton näkemyksen mukaan näitä edellä lueteltuja kulu- ja korvaustyyppejä voidaan julkaista lähteiden tai anonyymin ilmaisun suojaa taikka liikesalaisuuksia vaarantamatta.

Suomen perustuslaki tai eurooppalainen medianvapausasetus eivät pakota kasvattamaan Yleisradion rahoitusta

Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Julkiselle vallalle tulee perustuslaista velvoite luoda sellainen toimintaympäristö, joka tukee yksilön mahdollisuuksia ilmaista ja vastaanottaa erilaisia viestejä.

Uusi eurooppalainen medianvapausasetus pyrkii turvaamaan tiedotusvälineiden vapauden, moniarvoisuuden ja toimituksellisen riippumattomuuden EU:ssa. Kaikkia jäsenvaltiota suoraan velvoittavalla säädöksellä taataan EU-kansalaisten oikeus saada vapaata ja moniarvoista tietoa. Medianvapausasetus koskettaa tiedotusvälineiden toimintaa laajasti. Medianvapausasetuksessa ei määritellä kansalaisten informointia vain valtio-omisteisten yleisradioyhtiöiden tehtäväksi.

Suomessa ja muissa avoimissa länsimaisissa demokratioissa riippumattoman journalismin tuottaminen ei voikaan olla ensisijaisesti valtion vastuulla. Oikeusvaltioiden työnjaossa tämä rooli kuuluu ennen kaikkea vapaille, yksityisesti omistetuille medioille, kuten lehdistölle.

Eurooppalainen medianvapausasetus ei ota kantaa julkisen palvelun tehtävän laajuuteen. Medianvapausasetus edellyttää, että yleisradioyhtiön rahoitus järjestetään riittävästi, kestävästi ja ennakoitavasti. Säädöksen mukaan taloudellisten resurssien on turvattava julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden toimituksellinen riippumattomuus.

Asiassa on hyvä muistaa, että Yleisradion rahoitus on kansantuotteeseen eli maksukykyyn suhteutettuna ylivoimaisesti Pohjoismaiden korkein, joten rahoituksen riittävyydessä ei ole ollut ongelmaa. Päätökset on tehty useammaksi vuosiksi eteenpäin eli ennakoivasti. Medianvapausasetus ei määrittele, mikä on Yleisradiolle riittävä budjetti. Se ei myöskään estä leikkaamasta rahoitusta vuosiksi eteenpäin.

Medialiitto kiinnittää valiokunnan huomiota myös siihen, että Yleisradion toiminnan rahoitus on sidoksissa kansalaisten ja yritysten maksukykyyn. Yleisradioyhtiön kulut tai investointitoiveet eivät sellaisenaan linjaa rahoitusta. Medialiiton näkemyksen mukaan on reilua, että myös valtion omistama yleisradioyhtiö osallistuu edes pieneltä osin julkisen talouden säästötalkoisiin.

Medialiitto toteaa, että Suomen perustuslain 22 §:n perusteella voidaan Yleisradion tehtävän laajuutta tarkastella nykyistä kriittisemmin ilman, että tehtävän kaventamisella olisi vaikutusta perustuslaissa turvattuun kansalaisten sananvapauteen.

Kysymys on kokonaisuudesta, jossa julkisen vallan – viime kädessä eduskunnan – velvollisuutena on varmistaa myös yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden, kuten uutismedioiden ja muun lehdistön sekä yksityisesti omistettujen radion ja television lähettäjäyritysten, elinvoima.

Median tukeminen Suomessa on käytännössä valitettavasti vain Yleisradion tukemista

Medialiitto kiinnittää valiokunnan huomiota siihen, että median tukeminen Suomessa on käytännössä yhden mediayhtiön eli valtio-omisteisen Yleisradion tukemista. Tässä suhteessa Suomi eroaa olennaisella tavalla muiden Pohjoismaiden mediapolitiikasta, jossa huolehditaan huomattavasti tasapuolisemmin sekä julkisen palvelun yleisradioyhtiön että yksityisten uutismedioiden ja muun yksityisen media-alan toimintaedellytyksistä.

Medialiiton näkemyksen mukaan yksipuolinen yhden mediayhtiön tukeminen on maan median monipuolisuuden ja monimuotoisuuden kannalta huolestuttavaa. Yksipuolisuus on omiaan vaarantamaan riittävän alueellisella ja paikallisella tasolla toteutuvan tiedonvälityksen sekä edistämään uutiserämaiden syntymistä, mikäli paikallislehtiä tai paikallisia radioita joutuu lopettamaan toimintansa.

Suomen perustuslaki ja eurooppalainen medianvapausasetus velvoittavat Suomea harjoittamaan mediapolitiikkaa, joka edistää myös yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden elinvoimaa

Suomen perustuslaki velvoittaa julkista valtaa luomaan sellaisen toimintaympäristö, joka tukee yksilön mahdollisuuksia ilmaista ja vastaanottaa erilaisia viestejä. Tämä velvoite kattaa niin yksityisesti omistetun media toimintaedellytykset, kuin valtion omistaman yleisradioyhtiön rahoituksen.

Eurooppalainen medianvapausasetus velvoittaa jäsenvaltioita kunnioittamaan kansalaistensa oikeutta vastaanottaa moniarvoista toimituksellisesti riippumatonta mediasisältöä. Lisäksi jäsenvaltioiden tulee varmistaa, että säädöksen mukaiset edellytykset ovat olemassa tämän kansalaisten oikeuden turvaamiseksi. Kysymys on vapaan ja demokraattisen keskustelun edistämisestä.

Medianvapausasetuksen mukaan jäsenvaltioiden on harjoitettava mediapolitiikkaa, jossa otetaan tasapainoisesti huomioon myös yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden elinvoima.

Medialiitto kehottaa lainsäätäjiä edistämään aktiivisesti esimerkiksi seuraavia yksityisesti omistetun media-alan elinvoimaa, luotettavan tiedon tuottamista, tiedon huoltovarmuutta ja – lopulta – avointa, vapaata demokraattista yhteiskuntaamme tukevia ja edistäviä toimenpiteitä niin Suomessa kuin EU-tasolla.

Suomi:

- Rahapelilainsäädännön uudistaminen hallituksen esityksen mukaisesti niin, että rahapelimainonnan vapauttaminen avaa mahdollisuuden uusiin mainostuottoihin media-alalle;
- Arvonlisäverolain muuttaminen EU:n arvonlisäverodirektiivin mahdollistamalla tavalla siten, että digitaalisiin ja painettuihin sanomalehtiin, aikakauslehtiin ja kirjoihin sovelletaan nykyisen 10 ja 14 prosentin verokannan sijaan nollaverokantaa; ja
- Yksityisen tiedonvälityksen tukemiseksi valtion suora, pysyvämpi Euroopan komissiolle notifioitava mediatuki. Tämä pysyvämpi tukimalli tulisi valmistella mahdollisimman kattavaksi, tasapuoliseksi ja kilpailua vääristämättömäksi. Olennaista on tukea kansalaisille ja yhteiskunnalle tärkeän mediasisällön tuottamista vaikuttamatta siihen, millaisella yhtiörakenteella sitä kustannetaan.

EU:

- Rohkaistaan EU:n jäsenmaita vahvistamaan media- ja informaatiolukutaitoa ja otetaan lehdistön ja muun median elinvoimaisuuden turvaaminen aktiivisesti huomioon Euroopan komission Democracy Shield -hankkeen toimenpiteissä;
- Vahvistetaan Euroopan strategista autonomiaa ja tasapuolisempaa kilpailuasetelmaa parantamalla mediayhtiöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden neuvotteluasemaa suhteessa suuriin teknologia- ja tekoäly-yhtiöihin. Säädetään suurille teknologiayhtiöille pakollinen neuvotteluvelvoite ja varmistetaan eurooppalaisille mediayhtiöille korvaukset niiden suojattujen sisältöjen kaupallisesta hyödyntämisestä; ja

- Tunnustetaan tiedotusvälineiden erityinen rooli demokraattisessa yhteiskunnassa harkittaessa uutta EU-sääntelyä digitaaliseen mainontaan ja evästeiden käyttöön.

Yleisradion vastaavien toimittajien vapaat julkaisupäätökset ja riippumattomuus poliittisesta tai muusta ulkopuolisesta painostuksesta on turvattava

Medialiitto toteaa, että Yleisradion itsenäinen ja ulkopuolisesta painostuksesta riippumaton uutistiedonvälitys ja vapaat julkaisupäätökset kaikissa olosuhteissa ja kaikista uutisaiheista tulee varmistaa.

Medialiitto katsoo, että Yleisradion tulisi voida tehdä rohkeaa uutis- ja tutkivaa journalismia ja julkaista yhteiskunnallisen keskustelun sekä kansalaisten tiedonsaannin kannalta merkityksellisiä tietoja ilman poliittista, viranomaisten, yhtiön johdon tai muuta toimituksen ulkopuolista painostusta. Vaativissa tutkivan journalismin ja poikkeuksellisten olojen aiheissa, kuten esimerkiksi poliitikkojen ja muiden yhteiskunnassa valtaa käyttävien henkilöiden yksityiselämän väärinkäytökset tai turvallisuuden kysymykset, on periaatteessa aina olemassa riski siitä, että uutisointi johtaa väitteisiin lainsäädännön rikkomisesta sekä esitutkinta-, syyteharkinta- ja tuomioistuinprosesseihin. Nämä prosessit eivät saa kuitenkaan johtaa ulkopuoliseen painostukseen, eikä niitä saa myöskään pelätä Yleisradion tutkivan journalismin työssä.

Sekä yksityisesti omistettujen tiedotusvälineiden, kuten uutismedian, että Yleisradion journalismin tulee voida vapaasti ja elinvoimaisesti tukea kansalaisten osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan sekä mahdollistaa julkisen vallankäytön kansanvaltainen kontrolli ja demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön avoin kansalaiskeskustelu aiheesta riippumatta. Oikeus hankkia ja vastaanottaa luotettavaa, ammattimaisesti tuotettua journalistista tietoa on yhä tärkeämpi osa kansalaisten sananvapautta.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Ismo Huhtanen
toimialajohtaja, uutismedia

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.